21
2

Philatelica

Philatelica 2021/2

Tartalom:

Florent Tricot:	Portózás az 1945-46-os infláció idején: az 1941-es portóbélyegek használatának vége	1
Ute Dorr, FRPSL – Dr. Elmar Dorr, FRPSL:	Felfedezések a Budapesti Főposta bélyegzésein	17
Dr. Lővei György:	Különleges bélyegzők használata légiposta leveleken és egyéb érdekességek	21
Dr. Révész Péter:	Molnár Józsi/Péter, avagy egy játékos kedvű filatelista	27
Dán János:	Egy miskolci cenzúrabélyegző története	28
Horváth Lajos:	A Taxis-család tevékenysége Magyarországon, a legelső postaszervezet	32
In Memoriam	Filep László (1953-2021)	35
Hírek		37

Szerkesztés: Szücs Károly, a Mafitt Gervay alapítványának kurátora
Fordítás: Kőhalmi Csaba, a Mafitt elnöksége és a Society for Hungarian Philately (SHP) tagja

Tanácsadás és lektorálás:
Mervyn Benford, a Mafitt és a Hungarian Philatelic Society in Great Britain (HPSGB) tagja
Dr. Lővei György, a Mafitt elnöke

AZ 1945-46-OS INFLÁCIÓ IDEJÉN: AZ 1941-ES PORTÓBÉLYEGEK HASZNÁLATÁNAK VÉGE

FLORENT TRICOT (FRANCIAORSZÁG)

1. BEVEZETÉS

1943. január 1-től 1945. május 31-ig a két 1941-es barna portóbélyeg-kiadást kizárólag küldemények portózására használták. E kiadásokból olyan mennyiség készült, hogy a magyar postahivatalokban még a Vöröshadsereg és a németek közti harcok kíméletlen rombolása ellenére is számos címletből állt készlet rendelkezésre.

A Magyar Posta a pengő hiperinflációja kezdetén, – egy hónappal a postabélyegek 1945. június 1-én kezdődött felülnyomás kiadások előtt, – e készleteket a célra megfelelőnek találta.

Ennek ellenére, már az infláció kezdeti időszakából is, vannak példák egyes postahivatalokban helyettesítő használatra is, melyeken postai levélbélyegek, illetékbélyegek, és bélyeghelyettesítő helyi címkék használatát, vagy egyszerűen csak a fizetett összeg kézzel írott feljegyzését láthatjuk.

Az, hogy a portóbélyegeket több helyen, és ilyen sokféleképp helyettesítették, egyértelmű bizonyíték arra, hogy a készletek és helyettesítési lehetőségek adott helytől függően jelentősen változóak voltak. Egyes postahivatalokban emellett a névérték és a postai díjak közti jelentős eltérés ellenére néhány címletet a portóbélyegek használatának vége felé még a hiperinfláció 3. időszakában is használták.

Jelen cikk célja a második barna portóbélyegkiadás használati ideje végének bemutatása.

2. ÁTMENETI IDŐSZAK A HIPERINFLÁCIÓ KEZDETÉN

A budapesti szükségtarifa (továbbiakban: BST) átmeneti időszaka 1945. április 30-án véget ért. A portót a feladó postahivatalban számították ki, aminek eredményét, az esedékes összeget, kézzel jegyezték fel a levélre.

Az összeget a kézbesítő postahivatal portóbélyeg felragasztásával hagyta jóvá. A BST idején, a hiperinflációs első időszakában továbbított küldeményeken, 1945. májusi bélyegzéseket látunk a portóbélyegeken.

A fizetendő összeget a kézbesítő postahivatalban kellett megerősíteni. Az ilyen leveleken postai bélyegzővel fedezett összegek pontosan megfelelnek a BST postai díjai szerinti tarifaszámításnak.

Amikor a posta nem rendelkezett megfelelő címletekkel, vagy ha úgy döntöttek, hogy az eredeti portókiszabás téves, akkor a pótlólag fizetendő összeget[1] módosították vagy felfelé kerekítették.

Mivel az 1. inflációs időszakban a kerekítés 10 fillérre történt, így gyakori a hiány kétszereséből számított összeg feletti portókiszabás.

[1] *lefelé* (a szerk.)

Az viszont megállapítható, hogy nagyon kevés levél ismeretes a BST során az 1. időszakban történt pótdíj-követeléssel. (*ld.1. és 3. ábra*)

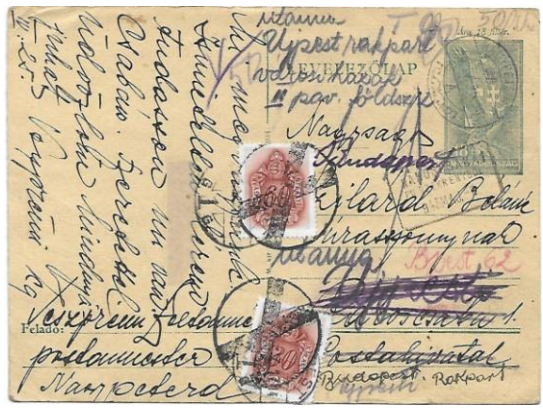
1. ábra. 18 filléres belföldi levelezőlap (névérték a díjjegyen, mely Franciaországba nem volt elég, Sárvárról Budapestre, 1945. április 30-án, a BST időszak utolsó napján, a postahivatal feladási bélyegzése nélkül, melyet az 72-es postán érkezéskor értéktelenítettek.

A feladónak 40 fillérrel kellett volna bérmentesítenie a levelezőlapot. A Sárváron kézzel feljegyzett portószámítás 2x(40f-18f) = 44f (mely a felső 10 filléres portóbélyeg alatt, csak átnézetben látható).

A levelezőlapot megadott címre a 4-es postahivatalhoz továbbították, ahol két 10 filléres barna portóbélyeget ragasztottak rá 1945. május 3-án és egy 24 fillérest, mielőtt beszedték ezt az összeget a címzettől.

Az 1945. május 3-i dátum mai napig a legkorábbi, amit az 1. időszakban használt barna portóbélyegekről ismerek, mely dátum nyilván még változhat.

A *2. ábrán* látható levelezőlapot a feladónak április végén 40 fillérrel kellett volna bérmentesítenie. Emiatt az első portózáskor még csak 50 fillér összegű összeg volt a posta követelése, lásd kézzel írva „50 fill" a jobb felső sarokban. A számítás 2x(40f-18f) = 44 fillér, amit felfelé kerekítettek 50 fillérre. E kerekítés megfelel az 1. időszak szabályainak.

2. ábra. A belföldi levelezőlap nem kielégítően bérmentesítve, 18f (névérték a levelezőlap díjjegyén) a Veszprém megyei Nagypeterd postamestere 1945. április 25-én küldte munkatársának Budapest keleti külvárosába, a rákoscsabai postára.

A postai feldolgozás a díjjegy bal alsó sarkára ütött, téglalap alakú postai ügynökségi dátumbélyegző szerint csak 1945. május 7-én folytatódott Rákoscsabán. A címzett azonban nem ebben a postahivatalban dolgozott, ezért a levelezőlapot továbbították Újpestre (ami akkoriban egy Budapesttől északra fekvő, önálló település volt), lásd alul, lila kézírással két sorban: "utánna/Ujpest".

A postai díjösszeg az Újpest 1 postahivatalban e továbbítás miatt megváltozott. A téves címzésért járó büntetésnek felel meg az 1. időszak 60 filléres belföldi díjának alkal-

mazása. A számítás ekkor 2x(60f-18f) = 84 fillér, ami felfelé kerekítve 90 fillér. Lásd "T 90" kézzel írva, a lapon jobbra felül. Az ennek megfelelő két 30 filléres barna portóbélyeget május 17-én ragasztották fel. Csakhogy a címzett nem ebben a postahivatalban volt található! A barna portóbélyegeket emiatt a körrel keretezett, X alakú áthúzást tartalmazó érvénytelenítő bélyegzővel annullálták.

A levelezőlapot újfent továbbították, ezúttal Budapest újpesti rakpartjára: legfelül kézzel írva látható „Utána Újpest” ceruzával és egy pontosított címmel. Alul szintén van egy tollal írt „Budapest Rakpart”, ahol tintaceruzával módosították, az első szót áthúzva, „Ujpesti”-re.

Ezen a végső címen már 90 fillért kellett volna beszedni, ám a két utolsó feljegyzés azt mutatja, hogy a címzett ezt nem volt hajlandó megfizetni: Felül az előírt "T 90" ugyanis át van húzva, és az utolsó címtől balra egy lefelé mutató vonal két oldalán lila tintával "V/50"[2] látható. Ami azt jelenti, hogy a lapot visszairányították a feladónak, akin végül is csak az eredetileg kiszabott 50 fillér portót követelték.

Itt tehát egy különösen bonyolult postai folyamatról van szó, miközben ugyanazon postai küldeményen két különböző időszakból származó díjak együttes alkalmazása is megjelenik.

[2] *vissza, 50 fillér* (a szerk.)

A levelezőlapon látható kezelési jelzések végső soron az első inflációs periódusban elvégzett portóköltségek fő elemeinek jó részét bemutatják: a hiány kétszeresének kerekítéssel való kiszabását, a többszöri továbbküldést, majd végül az annullációt és visszaküldést a feladónak.

3. ábra. E borítékot lezáratlanul, bérmentesítés és bélyegzés nélkül küldték Budapestről. 1945. május 3-án bélyegezték le először Hódmezővásárhelyen, a kézbesítő postán. Mivel a boríték nyitva van (a szárny gumizása ép), a nyomtatványok 30 filléres tarifájának hiánya szerint portózták meg.

Ha a feladó levelét a bélyegzések dátuma szerinti 1. inflációs időszakban adta volna postára, akkor az esedékes összeg kiszámítása 1P + 0 fillér = 1P lett volna. A borítékon felül középen azonban tintával feljegyzett "60fill" látható. Ez pedig azt mutatja, hogy a portót még a BST alatt jegyezték fel Budapesten, és az esedékes összeget ott számították ki, akkor még csak 60f+0f = 60 fillér szerint.

Megjegyzendő, hogy az első dátumbélyegző "945 MÁJ-3 É8", (É=éjjel). A 8 órához nem illeszkedő „É” a posta dolgozójának hibája, amelyet a barna portóbélyegek bélyegzésén már korri-

gáltak, "945 MAJ-3 N8", N = nappal = nap. A borítékra a feladási helyen feljegyzettek szerint, két 30 filléres barna portóbélyeg került.

3. 1945. MÁJUS

a) Az 1. inflációs időszak új postai díjai és az esedékes portóköltség:

Az 1945. májusi postai szabályozás a PRT-ben nem található (1945. június 9-ig nem ismertek a rendeletek). Ismerjük azonban az 1945. május 1-én megemelt postai díjakat, és a nyomtatott termékek és expressz szolgáltatás új díjtételeit:

Küldemény	Súlyfokozat	BST tarifák	1. időszak
Helyi levél	20 g-ig 21-250g 251-500g	40f 80f 1P	50f 1P 1P50f
Helyi levelezőlap		30f	40f
Helyi ajánlás		1P	1P50f
Helyi expressz		-	1P50f
Távolsági levél	20 g-ig 21-250g 251-500g	60f 1P20f 1P60f	1P 2P 3P
Távolsági levelezőlap		40f	60f
Távolsági ajánlás		1P40f	2P
Távolsági expressz		-	3P
Nyomtatvány	20 g-ig 21-100g 101-500g 501-1000g 1001-2000g 2001-3000g	- - - - - -	10f 1P 1P50f 2P50f 7P50f 10P

Az 1945 májusában (az időszak első hónapjában1) kiküldött összes portós levélnek tartalmaznia kellett a májusban esedékes összeg követelését barna portóbélyeg használatával, amennyiben a kézbesítő posta rendelkezett ilyenekkel. A számítások az 1. időszak postai díjakon alapultak.

Ami a portóköltség számítási módszereit illeti, a hiány kétszeresének 19. századi kiszámításán túl a magyar postai szabályozás többnyire ismeretlen.

Főként a büntetőportót ismerjük, de csak a postai helyzetek egy része vált ki büntetést, a többi valamilyen szolgáltatás eredménye (például a csomagküldés vagy a fizetett üzleti válasz). Büntetés csak akkor jelenik meg, amikor hiányos a bérmentesítés.

Az 1. időszak küldeményeinek statisztikai vizsgálata azonban lehetővé teszi az alábbi megállapításokat:

- A portó a hiány duplája minden alulbérmentesített levélre, amennyiben díj előre nincs kifizetve (*ld. 4-5. ábra*), kivéve az alábbi eseteket:
- ha a levél nincs lezárva: egyszeres hiány számítandó (*ld. 3. ábra*);
- díjmentes hivatalok közti levelezésre nem jogosultnak, hivatal részéről indított küldemény esetén egyszeri portóköltség fizetendő, amennyiben a levélben a "hivatalból portóköteles" szöveg szerepel (lásd a 13. és 14. ábrát).

  Az ügyintézés típusától függően különleges szabályokat állapítanak meg: például a járásbírósági értesítések esetében az egyetlen hiányosságot, ha azt részben bélyegben küldik, vagy a portóköltség előjegyzését e két szó nélkül kérik.

  Mindezen különbségek tanulmányozása még mélyítendő. A bérmentesítés hiányáról itt teljes mértékben az adminisztratív feladó dönt, mert a postai szabályozás ezt lehetővé teszi, ez olyan, mint a büntetés a címzett számára, de csak az egységes díjszabás alapján.
- Ha az esedékes portóköltség összege kevesebb, mint 20 fillér: minimum 20 fillér portóköltséget számolnak fel (még az első osztályú hivatalos

nyomtatványok esetében is, ahol csak 10 fillért kell beszedni a nem adminisztratív címzettől) (l*d. a 6. és 13. ábra*)

- Az összeg kerekítése a legközelebbi 10 fillér értékre, ha az esedékes összegek nem 10-szeresek. De ha a kézbesítő posta meg tudja erősíteni a pontos esedékes összeget a postai bélyegekben rendelkezésre álló értékei felhasználásával, akkor az esedékes nem kerekített kezdeti összeg érvényesíthető. (*ld. 2, 7. és 11. ábra*)
- Az esedékes postai küldemények továbbítása során (például téves címmel) további 10 fillér portóköltség igényelhető a címzettől, alapértelmezés szerint a feladótól visszaküldés esetén. Ha nem, a legtöbb esetben az esedékes összeget további büntetés nélkül átviszik az új címre. (lásd a 8. ábrát)
- A feladónak visszaküldött levél esetében a címzettől eredetileg igényelt esedékes összeget követelik a feladótól (*ld. 4-9. ábra*). A panasznak ez a módja a 3. időszakban megváltozott.

4. ábra. Belföldi levelezőlap 1945. április 19-én, az átmeneti időszakban, de végül Budapestről 1945. május 1-jén (az időszak első napja) Székesfehérvárra küldve.

A belföldi levelezőlap ára 60 fillér az 1. időszakban. Az esedékes összeg kiszámítása 2x60f = 120f = 1 pengő 20 fillér. Budapesten, a posta dolgozója kézzel írta "T 120f", ezt az összeget Székesfehérvár húzta át, és tévesen 36 fillérre módosította (=2x18f, ami a második világháború alatti tarifa duplázása).

Az ellenőr viszont a 120 filléres összeget számolta fel, amit szignója felett kézzel írt a jobb felső sarokba: "1·20". Ennek megfelelően két 60 filléres portóbélyeget ragasztottak fel május 8-i bélyegzéssel a négyzetes keretű „T" portójelzés alatt.

5. ábra. A belföldi fedezet nem eléggé frankó, 2x30f = 60f Budapestről, 1945. május 26-án Gyöngyősre küldve.

Valójában az 1. időszakban a belföldi fedezet mértéke 1 pengő 20 g-ig. Az esedékes összeg kiszámítása 2x(1P-60f) = 80f. Érkezés május 29-én Gyöngyösre, két 40f barna portóbélyeget ragasztanak.

6. ábra. A helyi nyomtatott levelezőlapot nem küldték eléggé frankón, 5f + 4f (piros gumibélyegző) = 9f címmel Budapest 4-ről 1945. május 1-jén (az 1. időszak első napja).

A nyomtatott termékek ára 10 fillértől 20g-ig terjed. Az esedékes összeg kiszámítása 2x(10-9) = 2 fillér. Május 4-én a 741b irodában 20 filléres barna portóbélyeg kerül felhelyezésre, de a címzett ismeretlen a megadott címen (Ismeretlen / Ismeretlen matrica). Vissza ebben a postahivatalba, az új címet megkeresik, majd megtalálják (zölden írva, a matricát áthúzzák), és július 7-én a 741-es postahivatalban új 20 fillér összegű esedékes összeget (kézzel írva a matrica alá) terhelnek.

7. ábra. A belföldi fedezet nem elégségesen frankó 2x12f + 18f = 42f-nél Újpestről, 1945. május 25-én Gyöngyősre küldve.

A portóköltség számítása ezért 2x(100f-42f)= 116 fillér, és az összeget felfelé kell kerekíteni 120 fillérre. Május 29-én, Gyöngyösön a posta dolgozója pontosan 116 fillért ragasztott barna portóbélyeggel: két 40 fillérest és két 18 fillérest, ami összesen 2x40f+2x18f= 116 fillér. Az esedékes összeget nem kerekítették, mert a kézbesítő posta megfelelő portóbélyeggel rendelkezett a fizetendő teljes összegre.

MBSZ
Magyar Bélyegvizsgáló Szakcsoport

Értékes bélyegeit tanúsíttassa a ***valódiságra anyagi garanciát vállaló*** bélyegvizsgálóval itt:

MAGYAR BÉLYEGVIZSGÁLÓ SZAKCSOPORT

Megbízható kereskedést biztosítani kívánóknak együttműködési megállapodás keretében díjtalan támogatást nyújtanak hamisítványok kiszűrésére, amelyhez egyre többen csatlakoznak.

Bővebb információ fentiekről a Mafitt honlapján: www.mafitt.hu »»»» Bélyegvizsgálat

8. ábra. (ex-Visnyovszki) A belföldi levelezőlap 18f-en (névértéke a levelezőlapra nyomtatva) nem eléggé frankózott Bonyhádról 1945 májusában Budapestre.

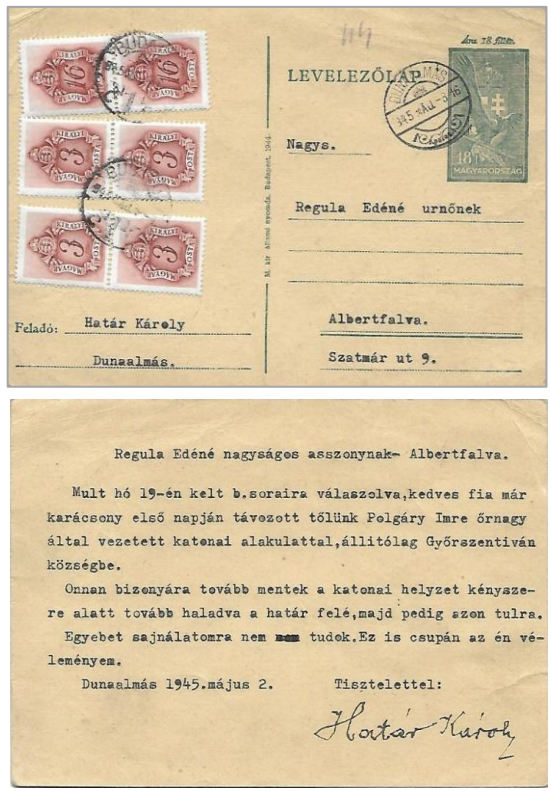
A belföldi levelezőlap ára 60 fillér. Az esedékes összeg kiszámítása 2x(60-18)= 84 fillér, 10 fillérre felfelé kerekítve 90 fillér.

Budapesten két 40 filléres és egy 10 filléres barna portóbélyeget ragasztottak a címzettől való 90 fillér követeléshez, aki azonban elhunyt, (lásd: ceruzával feljegyezve: „meghalt") és ezért e portót ERVÉNYTELEN bélyegzéssel annullálták.

Ezt követően a levelezőlap visszakerült a feladóhoz. Érkezés Bonyhádra június 1-jén, ahol újabb portóbélyegek kerülnek felhelyezésre: hét 12 filléres és két 3 filléres, amelyek együttesen teszik ki a most már feladótól igényelt 90 fillért.

b) Különbségek a postahivatalok postai díjainak érkezési dátumaival

Kiderült, hogy a különböző postahivatalok értesítési módja az 1. időszak elején még nagyon eltérő volt, és így néhol nem kapták meg a hírt időben. Máshol, bár tudomást szerezhettek az új díjakról, a postahivatalnokok összekeverték azokat a korábbiakkal. Ezért akad néhány olyan portózott levél is, amelyeket az 1. időszakban adtak postára, de a portószámítás még a BST díjakon alapul. Ilyen zavarok 1945 májusának második hetében is még előfordultak (*ld. 9-10. ábra*).

9. ábra. A 18 filléres díjjegye nem elég Dunaalmásról 1945. május 3-án Albertfalvára küldött levelezőlap belföldi tarifájához. A bérmentesítési díj eddigre már 60 fillérre nőtt.

Az előjegyzett portóköltség azonban 44 fillér, ami egy téves, 2x(40-18)= 44 fillér számításból származik. A dunaalmási posta munkatársa május 3-ig nem kaphatta meg az új postai díjakat, és a belföldi levelezőlap átmeneti időszakban érvényes

díjával, 40 fillérrel számolt. Május 11-én, Budafokon, Albertfalva szomszédos városában ennek megfelelően ragasztottak fel, két 16 filléres és négy 3 filléres portóbélyeget, megerősítve ezzel az előzőleg kiszámolt hibás összeget.

10. ábra. Hiányos belföldi bérmentesítés 30 fillérrel Bonyhádtól Budapestre (provizórikus dátumbélyegző használata 1945. május 9-én az 1. időszakban).

Az 1. időszakban a belföldi levél díja 20 g-ig 1 pengő. Hibás díjhiány-számításból adódóan, két barna portóbélyeget ragasztottak rá, egy 20 fillérest és egy 40 fillérest, május 11-én a budapesti 2-es postán.

Mivel a 30f+60f= 90 fillér nem felel meg semmilyen postai díjnak az 1. időszakban. A 60 filléres portózás 30 fillér hiányát jelenti, tehát így számoltak: 2x(60f-30f)= 60 fillér.

Ez azt jelenti, hogy a posta számítást végező alkalmazottja 1 pengő helyett csak 60 filléres díjat vett alapul, ami a 20 grammos belföldi levél átmeneti időszakban alkalmazott tarifája.

A címzettet végül nem találják az eredeti címen, a levelet ezért továbbították a Rákosliget utcába. Az új címen a hibásan számolt követelést hajtották be, minden további jelzés nélkül a borítékon.

4. AZ 1. IDŐSZAK HÁTRALEVŐ RÉSZE (1945. JÚNIUS 1. – JÚLIUS 1.)

Az 1. periódusban május és az időszak fennmaradó része között az a különbség, hogy 1945. június 1-jén új portóbélyeg-készlet érkezett, ezúttal olyan címletekben, amelyek jobban illeszkedtek az időszak postai díjaihoz. Anyagi fedezet hiányában nem új bélyegek készültek, hanem a barna portóbélyegek nyomólemezeit használták továbbra is, ezúttal azonban kékes papírt használva a nyomtatáshoz, egy további nyomtatási menetben "1945 ... fillér" vagy az "1945 ... pengő" piros színű, 10 fillértől 2 pengőig terjedő felülnyomással.

A barna portóbélyegek maradékkészletét a felülnyomott portóbélyegekkel vegyesen használták fel. Az ilyen vegyes felhasználások sokkal ritkábbak, mint az azonos kiadású portóbélyegek kombinációi. A maradékkészlet kifutásával az eltérő kiadású barna portóbélyegek vegyes kombinációi aztán lassan megszűntek (*ld. 11-14 ábra*)

11. ábra. Díjhiányos helyi levelezőlap (a 18 fillér névértékű díjjegyes) Budapest 62 postán való feladással 1945. június 7-én. A helyi levelezőlap tarifája azonban ekkor már 40 fillér.

A beszedendő portó számítása 2x(40-18)= 44 fillér. Ezt az összeget a budapesti 62-es postán 50 fillérre felkerekítették. A levelezőlapon egy T körben, a portózás jelzése látható. Június 11-én, a szintén budapesti 112-es postahivatalra érkezéskor ragasztották rá az 50 filléres barna portóbélyeget.

12. ábra. Az előzőhöz hasonló levelezőlap vegyes használatú portóbélyegekkel, Budapest 72-ről, 1945. június 13-án.

Az első esedékes összeg, amelyet kék színnel jegyeztek fel a 72-es postán, 44 fillér. Ezt az összeget ceruzával 50 fillér-re felfelé kerekítetve korrigálták Budapesten, a 741-es postán. Június 18-án került rá az 10 filléres barna, és a felülnyomásos 40/12 filléres portóbélyeg.

13. ábra. Hajtogatott nyomtatvány a Darányi Református Templomból, 1945. június 19-én, amit Darányból bérmentesítés nélkül küldtek az istvándi vallási iskolába.

Míg a legtöbb hivatal számára a belső levelezés ingyenes, a hivatalos egyházi küldemények nem követik ugyanazokat a szabályokat. Ha nem bérmentesítik, és rajta van a "Portóköteles" szó, az egyszeres díjat a címzettnek kellett fizetnie, még akkor is, ha más felekezet hivatalától származik.

Ám ennél a tételnél ahelyett, hogy a 10 fillér összeget hajtanának be a címzetten kézzel "T 20 fill"-t írtak elő Darányban. Az 1. időszak szerint esedékes minimális portóköltséget számították fel. és Istvándiban ezt jóváhagyva, még ugyanaznap két 10 filléres barna portóbélyeget ragasztottak rá.

14. ábra. Díjmentes közigazgatási küldemény Pápáról, 1945. május 27-én (ld. a zöld boríték bal alsó sarkában ferdén lila bélyegzéssel „Hivatalból Díjátalányozva") Marczaltőre, a „Községi (kör) Jegyzőségnek" címezve.

Marczaltőn felnyitották, majd 1945. június 6-án bérmentesítés nélkül továbbküldték Veszprémbe egy nem hivatali veszprémi címre, kéziratos "hivatalból portóköteles" felirattal a borítékon. A 20 g-ig terjedő levelek díja belföldre 1 pengő.

Érkezés Veszprémbe június 11-én, a boríték hátoldalán húsz 3 filléres barna portóbélyeg és egy 40 filléres. A címzett nem volt hajlandó kifizetni az esedékes összeget, a "*nem fogadta el*" és a "*vissza*" a kézbesítő által ceruzával elöl írta rá. A portóbélyegeket érvénytelenítik, és a veszprémi posta dolgozója kézzel írta "T" 1P" zöld ceruzával. Ezzel az összeggel Marczaltó közigazgatása tartozott a postának.

5. KÜLFÖLDI LEVÉLKÜLÖNLEGESSÉG

Az 1. időszakban a külföldre irányuló postai forgalom le volt zárva, így levélküldésére nem volt lehetőség. Ennek ellenére mégis volt négyféle lehetőség az ilyen típusú levelek külföldre juttatására:

(1) A postai küldemény külföldre irányul, és a feladó címe fel van tüntetve. Ha a levelet postaládába dobták, akkor azt azonnal visszaküldték a feladónak a "Vissza. Forgalom szünetel" jelzéssel. Ha a feladó postahivatalba vitte be a levelet, azt azonnal visszaadták a feladónak.

(2) A postaládákból kivett, külföldre szánt leveleket, amelyről a feladó címe hiányzott, a posta megőrizte a forgalom újbóli megnyitásáig, majd továbbította a célországba.

(3) Ha a postai küldeményeket eredetileg nem külföldre szánták, de a címzettet idegen országban tartózkodott, ezt a (2) esettel azonosan kezelték (lásd a 15-ös ábrát).

(4) Ha olyan levelet vitt ki valaki, aki átléphette a határt, és azt bedobta az adott ország postafiók-

jában, ezt az adott országban belföldi – a címtől függően helyi – levélként kezelték.

A (3) esetben, ha a postai küldeményt nem vagy csak részben bérmentesítette a feladó, és Magyarországon már megportózták, akkor az végül érvénytelenné vált, és a külföldön esedékes összeget hajtották be, melynek összege az adott ország portószabályaitól függött.

Megjegyzendő, hogy a postai forgalom újbóli megnyitásának időpontja az országtól függött: Jugoszlávia esetében a 2. időszakban, Csehszlovákiában a 3. időszakban, más országokban az 5. és 24. időszak között. Az infláció alatt nem nyitották újra a Németországba irányuló postaforgalmat (*lásd 15. ábra*).

15. ábra. A fenti boríténak 2 élete volt portóköltséggel:

Először is, ez egy bérmentesítetlen első súlyfokozatú helyi boríték Budapest 62 postáról, melyet 1945. június 4-én portóztak meg: 1. időszak, 2x50f= 1 pengő. Egy 40 és egy 60 filléres barna portóbélyeget helyeztek rá a 62-es postán. A címzettet azonban nem találta meg a postás, ezért a kézbesítő postahivatalba való visszatérésekor egy négyszögletű ERVÉNYTELEN bélyegzéssel annullálták a portóbélyegeket.

Ezt követően a címnyomozók megkeresték a címzett új címét és azt Marosvásárhelyen, (Târgu Mureș) Romániában találták meg. A levél 1946 januárjában érkezett meg Bukarestbe (a Romániával folyó postaforgalom 1945. november 17-i újranyitása után), ahol 160 lej (kézzel írva pirossal) összeggel terhelték meg, ami a román belföldi egy első fokozatú levéltarifa duplája (80L). 1946. január 25-én Marosvásárhelyre érve a posta dolgozója romániai portóbélyegeket ragasztott fel: hármat 50 lejjel, kettőt 2 lejjel és egyet 6 lejjel, mielőtt a 160 lejt követelést behajtották a címzett új otthonában.

6. A 2. IDŐSZAK (1945. JÚL 2. – SZEPT. 15.)

A növekvő infláció miatt 1945. július 2-án a postai díjakat ismét fel kellett emelni. Lásd az alábbi táblázatot:

Küldemény	Súlyfokozat	Díjak
Helyi levél	20 g-ig 21-250g 251-500g	2P 3P 4P
Helyi levelezőlap		1P60f
Távolsági levél	20 g-ig 21-250g 251-500g	3P 4P 5P
Távolsági levelezőlap		2P
Ajánlás		5P
Express		10P
Nyomtatvány	20 g-ig 21-100g 101-500g 501-1000g 1001-2000g 2001-3000g	40f 1P60f 3P 5P 10P 14P

Levél Jugoszláviába	20 g-ig minden további 20g	20P 12P
Ajánlás Jugoszláviába		20P
Levelezőlap Jugoszláviába		12P

Ezen felül újraindítják a csomagszolgáltatást is, súlytól és a feladási helytől függő külön díjakkal. A csomagszállító-leveleken barna portóbélyegek találhatók, amikor a 7 napos késéssel átvett csomagokra tárolási díjat számítanak fel (követelés portóbélyeggel: napi 1 pengő a 2. periódusban). Az ilyen csomagszállítók rendkívül ritkák, melyekről csak annyit tudok, hogy felülnyomott portóbélyegek találhatók rajtuk.

Más levelek esetében, mivel a barna portóbélyegek 2-től 60 fillérig terjedő névértéke túl alacsony a 2. időszak postai díjakhoz képest, vagy felülnyomott portóbélyegeket használtak (lásd a 16/18. ábrákat) vagy tömeges felragasztást (lásd a 19. és 20. ábrát). A minimális portóköltség 40 fillér – lásd PRT 1945 37. oldal A) 2, közzétéve június 21-én, – a kerekítés továbbra is 10 fillérre történt.

16. ábra. 1945. július 1-én datált, a 2. időszak első napjaiban Egerbe feladott díjhiányos belföldi levelezőlap 30 fillér bérmentesítéssel Külsővatról.

A belföldi levelezőlap ára ekkor 2 pengő (PRT 105.037/A.4). Az esedékes összeg kiszámítása 2x(200f-30f) = 3 pengő 40 fillér. Külsővaton a posta dolgozójának kézírása "T 3P40" (amit két portóbélyeg takar). Egerben egy 40 fillér barna portóbélyeg és két felülnyomott portóbélyeg, egy 1P/40f és egy 2P/20f tollírású "P" betűkkel értéktelenítve (nyilvánvalóan a posta részéről).

17. ábra. A belföldi levél, a 2. időszakban, 1945. szeptember 10-én küldték Budapestről Szekszárdra

A tarifa (PRT 127.000/A.4) belföldi levél esetén 20 g-ig 3 pengő. A portóösszeg kiszámítása 2x3P= 6 pengő. A körben „T" portójelzés és a "6P" felirat Budapesten került a borítékra. Szekszárdon egy 20 filléres barna portóbélyeg, öt felülnyomásos 1P/10f bélyeg, továbbá egy kék 80 filléres portóbélyeget ragasztottak rá szeptember 12-én.

A kék portóbélyegeket azonban 1942. december 31-én már visszavonták. Mivel még két éves időn túli használat is ritkaság, mit szóljunk ehhez a három évhez?

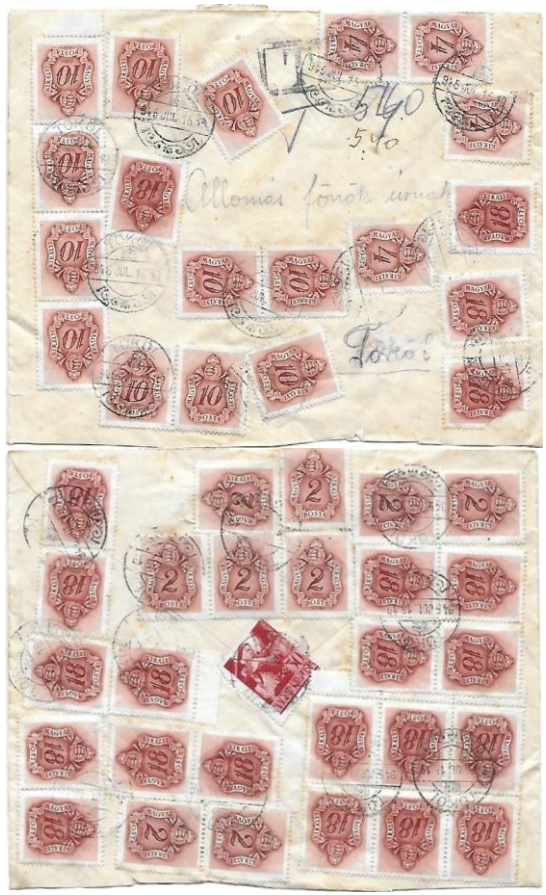
Ez az egyetlen általam ismert boríték kék portóbélyeg hiperinfláció alatti használatára. Úgy tűnik, hogy ez a 80 filléres kék bélyeg három évig rejtőzött észrevétlenül a szekszárdi postahivatal barna portóbélyegei között, mielőtt 1945 szeptemberében végül felfedezte valaki.

18. ábra. Egyházi belső levelezés (a pécsi püspöktől egy plébánia-hivatalnak) 1945. július 3-án Pécsről Magyarszékre küldve.

A borítékon a „hivatalból vallási ügyben” és a „hivatalból portóköteles” szavak láthatók.

A 3 pengőt a címzettől követelik ("T 3" elöl), a postai díjat az első súlyfokozatú belföldi tarifa szerint a 2. időszakban számítva. Érkezés Magyarszékre július 5-én, a hátlapon öt 20 filléres barna portóbélyeg és öt 40f/12f felülnyomásos portóbélyeg található.

19. ábra. A belföldi levél elégtelen, 30 fillér bérmentesítéssel. 1945. július 12-én küldték Ráckevéről Tökölre.

Ezt az első súlyfokozatú levelet is 3 pengővel kellett volna bérmentesíteni. Az esedékes portóösszeg számítása 2x(3P-30f)= 5 pengő 40 fillér. Amikor július 15-én Tökölre megérkezett a boríték, negyvenöt barna portóbélyeget ragasztottak: 2 filléresből kilencet, 4 filléresből négyet, 10 filléresből tizenegyet, és végül 18 filléresből huszonkettőt. 9x2f+4x4f+11x10f+22x18f= 540 fillér.

20. ábra. A belföldi levéldíj postabélyeggel való lerovása hiányzik. 1945. július 12-i küldemény Ráckevéről Tökölre.

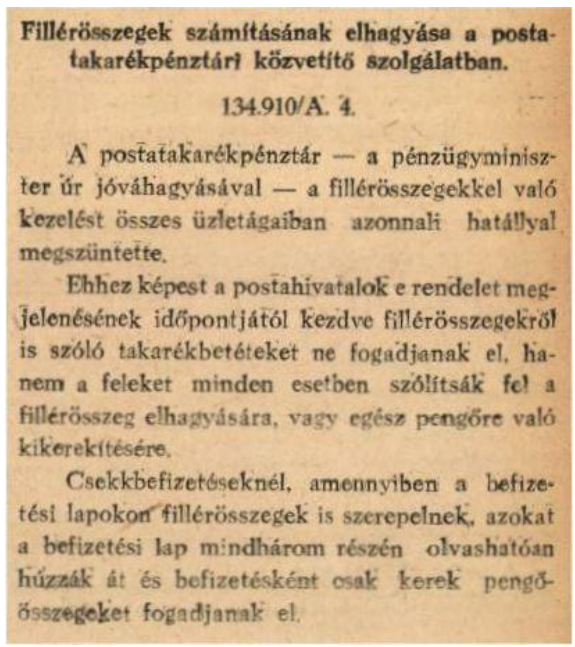
A tarifa (PRT 105.037/A.4) az első súlyfokozat esetében 2 pengő. A portó kiszámítása 2x2P= 4 pengő, ami kézzel feljegyezve "4.-" kék színben látható a címzéstől jobbra. A portóköltség körben T-vel jelezve, felette balra.

A borítékon ötven 8 filléres barna portóbélyeget értéktelenítettek már a 3. időszakban, szeptember 17-én, a 741-es postán.

7. HASZNÁLAT A 3. IDŐSZAKBAN (1945. SZEPTEMBER 16. – OKTÓBER 24.)

A 3. időszak az utolsó időszak, amikor még barna portóbélyegeket használtak. A postai díjak jelentősen megnövekedtek (lásd később a táblázatot), így ezekhez képest alacsony névértékük miatt egyre többre lett volna szükség, ám kezdtek kifogyni a postahivatalokban. Ezért csak igen kevés küldemény maradt fenn barna portóbélyegekkel a 3. időszakból.

1945. október 22-én a Pénzügyminisztérium a PRT 1945-ben közzétett 134.910 /A4 rendeletben úgy határozott, hogy a díjtételekben megszünteti fillér használatát, és az összegeket ettől kezdve pengőben adja meg.

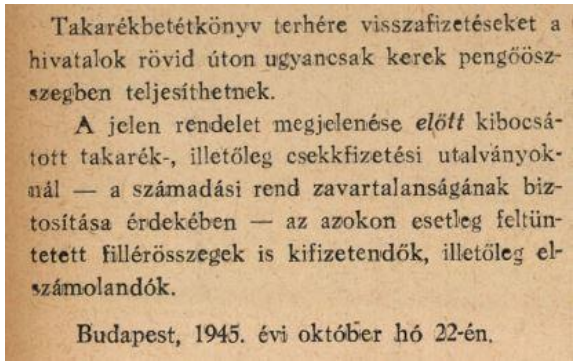
Fillérösszegek számításának elhagyása a postatakarékpénztári közvetítő szolgálatban.

134.910/A. 4.

A postatakarékpénztár — a pénzügyminiszter úr jóváhagyásával — a fillérösszegekkel való kezelést összes üzletágaiban azonnali hatállyal megszüntette.

Ehhez képest a postahivatalok e rendelet megjelenésének időpontjától kezdve fillérösszegekről is szóló takarékbetéteket ne fogadjanak el, hanem a feleket minden esetben szólítsák fel a fillérösszeg elhagyására, vagy egész pengőre való kikerekítésére.

Csekkbefizetéseknél, amennyiben a befizetési lapokon fillérösszegek is szerepelnek, azokat a befizetési lap mindhárom részén olvashatóan húzzák át és befizetésként csak kerek pengőösszegeket fogadjanak el.

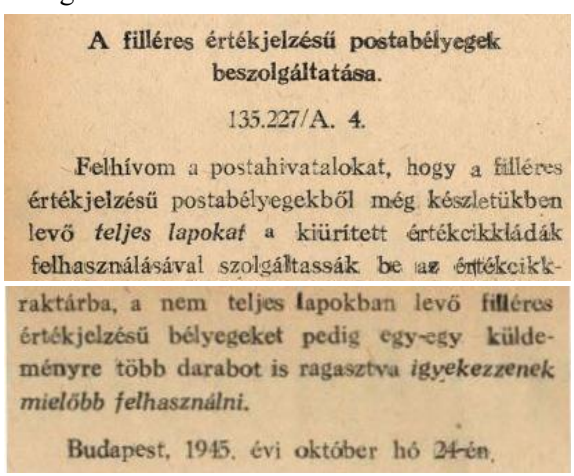
Takarékbetétkönyv terhére visszafizetéseket a hivatalok rövid úton ugyancsak kerek pengőösszegben teljesíthetnek.

A jelen rendelet megjelenése *előtt* kibocsátott takarék-, illetőleg csekkfizetési utalványoknál — a számadási rend zavartalanságának biztosítása érdekében — az azokon esetleg feltüntetett fillérösszegek is kifizetendők, illetőleg elszámolandók.

Budapest, 1945. évi október hó 22-én.

1945. október 24-én (135.227/A4 rendelet) a postahivatalok kötelesek visszaadni a fel nem használt filléres portóbélyegek teljes íveit, és tömegesen felragasztással elhasználni a már megbontott ívek bélyegeit.

A postahivataloknak a filléres címletekkel feltétlenül követniük kellett ezt a rendeletet. Ezért úgy tekinthetjük, hogy az barna portóbélyegek maradékkészletét többnyire egész ívekben vonták ki a postahivatalokból véglegesen, és csak igen kevés tömeges használat található, néhány levélen október vége felé.

A filléres értékjelzésű postabélyegek beszolgáltatása.

135.227/A. 4.

Felhívom a postahivatalokat, hogy a filléres értékjelzésű postabélyegekből még készletükben levő *teljes lapokat* a kiürített értékcikkládák felhasználásával szolgáltassák be az értékcikk-raktárba, a nem teljes lapokban levő filléres értékjelzésű bélyegeket pedig egy-egy küldeményre több darabot is ragasztva *igyekezzenek mielőbb felhasználni.*

Budapest, 1945. évi október hó 24-én.

Az 1945. október 24-ét követően felhelyezett portóbélyegekkel ellátott küldeményeket látva tudtommal senki másnál nincs filléres portóbélyege küldeményen. A legkorábbi dátum, amelyről tudok, 1945. október 20 (tíz 60f felülnyomott) postai bélyeg).

A 3. időszak új tarifái:

Küldemény	Súlyfokozat	3. időszak
Helyi levél	20 g-ig	6P
	21/250g	8P
	251/500g	10P
Helyi levelezőlap		4P
Távolsági levél	20 g-ig	10P
	21/250g	15P
	251/500g	20P
Távolsági levelezőlap		6P
ajánlás		20P
Express		30P
Nyomtatvány	20 g-ig	2P
	21/100g	5P
	101/500g	10P
	501/1000g	20P
	1001/2000g	30P
	2001/3000g	40P
Levél külföldre	20 g-ig	40P
	minden további 20g	24P
Ajánlás külföldre		80P
Levelezőlap külföldre		24P

A minimális portóköltség mostantól 1 pengő (PRT1945 140. oldal A) 2, közzétéve szeptember 10-én), és a kerekítés 1 pengő pontossággal volt végzendő (ld. *21. ábra).*

Az ajánlott levél tarifája 21g-tól 250g-ig 15P+20P= 35 pengő (PRT 127.000/A.4). Az értékesítési irodai ügyintézője kézzel írta: „hivatalból portóköteles Ajánlott", „B" nagybetűvel és „P.35-p-" kék ceruzával. A borítékot kezelő postai dolgozó újabb "B" betűt írt dőlt nagybetűvel. Győrben október 5-én ötven 50f barna portóbélyeget és öt 2P /50f felülnyomott postai bélyeget helyeznek fel az állami nyomtatásban. A barna és a felülnyomott

portóbélyegek vegyes használata ritka, ezt növeli az állami nyomtatványok jelenléte.

21. ábra. Bérmentesítés nélküli ajánlott hivatalos levél a Budapest 7, postabélyeg-értékesítő irodáról, mely 1945. augusztus 1-jén nyílt meg), 1945. október 3-án Győrbe.

8. KÖVETKEZTETÉSEK

A barna portóbélyegek gazdagítják a második világháború nagy része alatti, majd a háború utáni leveleket, amíg a hiperinfláció kezdetén ki nem adták a felülnyomásos portóbélyegeket, melyeket már csak a barna portósorozat kivonása utáni három hónapban használtak.

E kiadás bélyegei eleve nagyon gyakoriak, mivel címleteikből a háború alatt nagy mennyiségeket gyártották (1 060 000 és 11 302 400 között), és még mindig meglehetősen könnyen találhatók akár egész ívekben is, emellett nagyon gyakoriak a háborús portóköltségek is. Ez a tény sokáig megzavarta a gyűjtőket, akik azt gondolhatták, hogy az ilyen portóbélyeggel ellátott levél csak alacsony szintű gyűjtői érdeklődést válthatnak ki.

Ám a postahivatalokból való fokozatos kifogyásuk, valamint a postai díjak és címletek közötti egyre nagyobb különbség megnövelte a postai küldeményeken való ritkaságukat.

Tanúi voltak nemcsak a pusztításnak, de a valaha volt legrosszabb infláció kezdetének, valamint a magyar postaforgalom újjászervezésének is. Olyan időknek, amelyek bár Magyarország számára sötétek, ám a filatélia szempontjából mégis különösen gazdagok.

IRODALOM ÉS REFERENCIÁK

Robert Morgan "Az 1945-1946 közötti magyar hiperinfláció", 2003-ban szerkesztve, 15, 35/36, 45, 92/93, 146/149, 159/161, 212, 223/225

«A Magyar Bélyegek Monográfiája» IV. Kötet, 1971-ben szerkesztve, 512/513. V. kötet, Pákozdi László 1966-ban szerkesztette, 691/726

„A sürgősségi tarifa története és Budapest környékén 1945. március 2.-május 1.” Nagy Ferenc, Philatelica magazin 12/1, 2011, 1/12.

PRT 1945.

Cikkek (SHP, HPSBG) összeállításai a portóköltségekről, személyes kutatásaim a meglévő portós levelek statisztikáiról.

Levelek a szerző gyűjteményéből.

FELFEDEZÉSEK A BUDAPESTI FŐPOSTA BÉLYEGZÉSEIN

UTE DORR, FRPSL – DR. ELMAR DORR, FRPSL (NÉMETORSZÁG)

Az egyik érdekesebb magyar postabélyegző a budapesti belváros negyedik kerületi Főposta egy–körös bélyegzője. 1897. november 26-től a budapesti postahivatalok számozására az 51,649 számú rendelet (PTRT 1897.XII.10. 33. szám) egységes rendszert vezetett be. Ezért látható 4-es a pesti oldalon levő negyedik kerület postája bélyegzőinek rajzában már 1897. november végétől.

A bélyegképen a 4-es szám váltotta fel a korábbi "Főposta" feliratot, ami a Budapesti Főpostát jelentette. Míg a Főpostához a 4-es számot rendelték, a negyedik kerületben "40", "41" és "42" számú postahivatalokat is ismerünk. A "40" 1898-ban, a "41" 1902-ben és a "42" 1912-ben jelenik meg a bélyegzéseken.

A "4" mellett a bélyegkép alsó részén A vagy B nagybetű látható. Jelen írásunk ezekről a postabélyegzőkről szól.

1. ábra. A budapesti Főposta postabélyegzője 4-es számmal és az A és B betűvel a bélyegző képében

Mindkét bélyegzőt csak a budapesti Főpostán használták, valószínűleg az 1901 és 1903 közötti évekig, azaz kicsivel a krajcáros magyar postabélyegek használatának lezárulása utánig. A bélyegzőt azonosító "A" és "B" betűkre azért volt szükség, mert ebben a postahivatalban két munkahelyen kellett bélyegezőt használni.

BELFÖLDI KÜLDEMÉNYEK

2a. ábra. Levelezőlap 1902. június 11 -én a 9. postáról Budapestre küldve, a címzés: „Helyben”. (Elmar Dorr gyűjteménye)

A fenti küldeményt az 5 fillérrel történő díjlerovás a levelezőlapok 1902. január 11-i bevezetett tarifájának megfelelően bérmentesítve, mégis megportózták 7 fillérrel. 12 fillérbe a 250 grammig terjedő második súlyfokozatú helyi levelek kerültek, de persze nem ez a portó magyarázata.

Az ok az 1886. március 29-i magyar rendeletben található. 1899-ig a magyarországi szabályozás kétnyelvű volt. A b) pont kimondja, hogy a magánipar által készített levelezőlapokon fel kell tüntetni a „levelező kártya” megjelölést magyar, illetve horvát nyelven. A külföldre küldött levelezőlapokon pedig (Németország kivételével) a

"Carte postale, Union postale universelle" megjelölést kell elhelyezni.

81

POSTAI

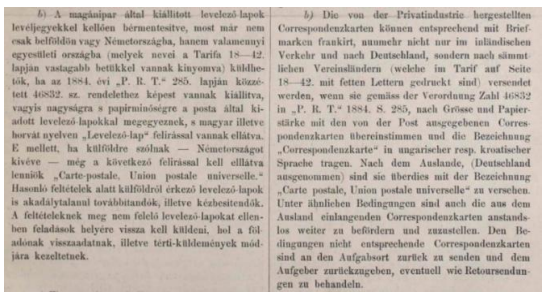
RENDELETEK TÁRA.

Kiadja a közmunka- és közlekedési m. k. Minisztérium.

Budapest. *16. szám.* *Március 29. 1886.*

Tartalom.	Inhalt.
Változások a levélposta-tarifában. Kocsipostai küldemények a helyi forgalomban.	Aenderungen im Briefposttarife. Fahrpostsendungen im Localverkehr.
Változások a levélposta-tarifában a lissaboni postacongressus határozatai folytán.	**Aenderungen im Briefposttarife aus Anlass der Beschlüsse des Lissaboner Postcongresses.**

2b. ábra. 1886. március 29-i postarendelet fejléce

b) A magánipar által kiállított levelező-lapok levéljegyekkel kellően bérmentesítve, most már nem csak belföldön vagy Németországba, hanem valamennyi egyesületi országba (melyek nevei a Tarifa 18—42. lapjain vastagabb betűkkel vannak kinyomva) küldhetők, ha az 1884. évi „P. R. T." 285. lapján közzétett 46832. sz. rendelethez képest vannak kiállítva, vagyis nagyságra s papirminőségre a posta által kiadott levelező-lapokkal megegyeznek, s magyar illetve horvát nyelven „Levelező-lap" felirással vannak ellátva. E mellett, ha külföldre szólnak — Németországot kivéve — még a következő felirással kell ellátva lenniök „Carte-postale, Union postale universelle." Hasonló feltételek alatt külföldről érkező levelező-lapok is akadálytalanul továbbítandók, illetve kézbesítendők. A feltételeknek meg nem felelő levelező-lapokat ellenben feladásuk helyére vissza kell küldeni, hol a föladónak visszaadatnak, illetve tárti-küldemények módjára kezeltetnek.

b) Die von der Privatindustrie hergestellten Correspondenzkarten können entsprechend mit Briefmarken frankirt, nunmehr nicht nur im inländischen Verkehr und nach Deutschland, sondern nach sämmtlichen Vereinsländern (welche im Tarif auf Seite 18—42. mit fetten Lettern gedruckt sind) versendet werden, wenn sie gemäss der Verordnung Zahl 46832 in „P. R. T." 1884. S. 285, nach Grösse und Papierstärke mit den von der Post ausgegebenen Correspondenzkarten übereinstimmen und die Bezeichnung „Correspondenzkarte" in ungarischer resp. kroatischer Sprache tragen. Nach dem Auslande, (Deutschland ausgenommen) sind sie überdies mit der Bezeichnung „Carte postale, Union postale universelle" zu versehen. Unter ähnlichen Bedingungen sind auch die aus dem Ausland einlangenden Correspondenzkarten anstandslos weiter zu befördern und zuzustellen. Den Bedingungen nicht entsprechende Correspondenzkarten sind an den Aufgabsort zurück zu senden und dem Aufgeber zurückzugeben, eventuell wie Retoursendungen zu behandeln.

2c. ábra. A rendelet (b) bekezdése

A fenti lap ennek nyilvánvalóan nem felel meg! A Magyar Posta felismerte ezt, és úgy kezelte a levelezőlapot, mint Budapesten belüli 20 g-ig terjedő súlyú első fokozatú helyi levelet: 1 fillér hiányzik a helyi levelek első fokozatú 6 filléres tarifájához + 6 fillér a tarifával egyező büntetőportó, tehát 7 fillér portóköltség esedékes.

Gyűjteményében Gudlin Tamás ezt az esetet szintén dokumentálta, ami bizonyítja, hogy a Budapesten belül az ilyen díjhiányos lapokhoz biztosan 12 fillér volt szükséges. Érdekes megjegyezni, hogy a levelezőlapot az ő példájában is ugyanannál a 9. postánál (kerület: Ferencváros) helyezték el, de mintegy évvel később (*ld. 3. ábra)*.

3. ábra. 1903. január 13-i levelezőlap a 9. postahivatalban, és a Főpostán (4. posta) feldolgozva. (Gudlin Tamás gyűjteménye)

A következő példa szintén Gudlin Tamás gyűjteményéből származik, és egy kolozsvári levelezőlapot mutat be, amelyet Magyarországon belül futott.

4. ábra. Levelezőlap 1902. április 2-án, Kolozsvár 1-es postahivatalában, Budapest rendeltetési helyével. (Gudlin Tamás gyűjteménye)

5 fillér ez esetben is elegendőnek kellett volna lennie a levelezőlaphoz az 1902. január 11-i tarifája szerint.

A megoldást az 1886. március 29-i rendelet helyes értelmezése adja. A német "Correspondenz-Karte" kifejezés a magyar belföldi levelezőlapokra nem volt elfogadható. A lapot a Magyar Posta

ezért 10 filléres első súlyfokozatú belföldi levélként kezelte: 5 fillér a hiány az első fokozathoz +10 fillér az első fokozat tarifája = 15 fillér.

KÜLFÖLDRŐL ÉRKEZŐ KÜLDEMÉNYEK

A „BUDAPEST A PORTÓ” bélyegző első alkalmazását mutatja be USA-ból Budapestre küldött levélen az *5a és 5b ábra*.

5a. ábra. 1902. jan. 26-i 2 centtel bérmentesített levél az indianai Fort Wayne-ből Budapestre. (Elmar Dorr gyűjteménye)

5b. ábra. A hátoldal dokumentálja a budapesti Főposta (4. szám) megérkezését.

A levelet 5 centtel kellett volna bérmentesíteni az 1892. július 1-i amerikai tarifa szerint. New Yorkban a hiány összegét január 27-én észlelték (érkezési bélyegző a hátoldalon), és a hiány összegét 15 centimként (=3 dollárcent) bélyegezték rá az amerikai T portójelzéssel együtt. A levél 1902. február 1-én érkezett Budapestre. Az első, tévesen 10 fillér (=2 dollárcent) portóbélyegezést az ellenőr áthúzva és a hiány kétszeresére javította: "30 fillér" (=30 centime, =6 cent). A behajtandó portót a körrel keretezett 30 és a mellette az A betűs portóbélyegző jelzi a kézbesítő számára.

A következő példa egy levelezőlap Henley-in-Arden (más néven egyszerűen Henley) városából Warwickshire-ben, Angliában.

6. ábra. Henley-in-Arden 1903. március 2-án kelt levelezőlapja Budapestre. (Elmar Dorr gyűjteménye)

Az Egyesült Királyság 1898. december 25-i tarifája 1d (=10 centime) volt a levelezőlapokra. A brit posta 15 centime portóköltséget számolt fel a kártyán, ami arra utal, hogy a kártyát levélnek tekintették az első súlykategóriában. A Budapesti Főpostán a behajtandó portóköltséget a 30 fillért jelző bélyegzéssel (2x15 centime =30 fillér) írták elő, és a B betűvel ellátott budapesti postai bélyeget használták.

Az Egyesült Királyságban 1902-ben "megosztott levelezőlapokat" vezettek be (jobb oldalon a cím és baloldalt a szöveg). Ám csak a római UPU kongresszuson fogadták el ezeket a levelezőlapokat nemzetközi postai küldeményekként (amely 1907. október 1-én lépett hatályba). Tehát 1902 és

1907 között sok országban találjuk e levelezőlapok levélként való kezelését (25 centime).

Utolsó példánkat a Tsingtau/Kiautschou-i német postahivatalból küldték Budapestre.

7a. ábra. Tsingtau/Kiautschou 1902. április 23-i levele Budapestre. (Elmar Dorr gyűjteménye)

A levélre 10 pfenniges bélyeget adtak. Az 1875. július 1-i tarifa szerint egy egyszerű levél díja 20 pfennig volt. A hiány összege 10 pfennig, ami az Egyetemes Postaunió aranyfrankos pénznemében 12,5 centime-nek felelt meg. A német posta a feladóhelyen ezt észlelve, kézzel jegyezte fel a 12,5 centime hiányt a címoldalon. Budapesten az UPU előírásai szerint a hiány dupláját, 25 fillért (=25 centime) írták mellé kék ceruzával, és T-vel és négyzetes keretű fillér bélyegzővel együtt.

7b. ábra. Hátoldalon a Budapesti Főposta érkezési dátumbélyegzője és a „BUDAPEST A" portóbélyegző.

Végül a szerző két példát szeretne bemutatni egy budapesti portóbélyegzők hamisításra való használatáról. Az 1918. június 15. és november 15. közötti időszakban Magyarországon a portóbélyegek hiánya miatt különféle "T" bélyegzésekkel ellátott levélbélyegeket használtak portóbélyegként. Az itt bemutatott, A és B betűs két budapesti portóbélyegző azonban ekkor a postán már nem volt használatban. Levélbélyegeket a budapesti főposta bélyegzőjével gyűjtőknek bélyegezték le. Talán csak a gyűjtők kedvéért, mivel a portóbélyegek ekkor már rendelkezésre álltak. Jobb oldal: a bélyegző illegálisan használt változata. Hivatalos értéktelenítés nem volt alkalmazható e bélyegzővel, ilyen késői kiadáson.

8. ábra. Illegális használat, baloldalt a bélyegző korábban már bemutatott, szabályos használatával. (Elmar Dorr gyűjteménye)

Jelen írásunk Gudlin Tamással folytatott folyamatos eszmecsere és megbeszélések eredménye. A szerzők ez úton őszinte köszönetüket fejezik ki számára.

IRODALOM

Surányi László – Visnyovszki Gábor szerk.: A magyar bélyegek kézikönyve, Budapest 1986

Márfai Árpád – Szép Endre: A magyar postahivatalok és postahivatalok bélyegzői (1871-1920), Budapest 1975

Michael Furie: International Postage Rates 1890s - 1957, Ashford Midddlesex TW15 2PN, 2010

Per Gustafson: Divided Postcards with Postage Due 1902-1907, London Philatelist, June 2015

KÜLÖNLEGES BÉLYEGZŐK HASZNÁLATA LÉGIPOSTA LEVELEKEN ÉS EGYÉB ÉRDEKESSÉGEK

DR. LŐVEI GYÖRGY (BUDAPEST)

Az első légiposta borítékokon, – melyeket speciálisan vékony papírra nyomtattak – már 1870-ben jelezték, hogy Par Ballon Monté, azaz léggömbbel szállítva. Ezt a már az éledező filatéliai szellem, vagy egy különleges helyzetnek való emlékállítás indokolta. Ide tartozik az is, hogy az oroszok által körülzárt Przemyslben speciális Jänner Przemysl 1915, Ballonpost Przemysl 1915 bélyegzőt használtak.

Ennél fontosabb volt, hogy az első rendszeres légiposta járatoknál a feladó köteles volt a Repülőposta (később: Légiposta) szót ráírni a küldeményre.

1. ábra. Budapest Prága levél 19.000 koronával bérmentesítve (4000 K alapdíj + 50000 K expressz díj + 10000 K légiposta pótdíj – a Wien szó Prahára javítva

1926.04.17-én kiadott ad 8.660. közleményével a Magyar Királyi Posta sárga-fekete légiposta címkéket rendszeresített. 1927. december 1-én ad 36.077 szám alatt a hágai 1927 szeptemberében megtartott nemzetközi légipostai értekezleten történt megállapodás alapján „kék alapon fehér nyomással új ragjegy került kiadásra. Ezzel egységessé vált a világon a légiposta címke színe, használata. Az első pénzért árusított légiposta címkék egyébként 1920-ban Csehszlovákiában jelentek meg, 5 hért 4 féle légiposta címke volt kapható.

1922-ben, amikor megindult a rendszeres magyar, külföldre irányuló légiposta, a Magyar Királyi Posta 19.253 számú rendeletével szabályozta többek között, hogy milyen bélyegzőket kell a légi úton továbbított levelek esetén használni. „Légipósta/Par Avion" feliratú rózsaszín bélyegzők mellett a bejövő leveleknél egy „Légipostával érkezett" szövegű keretes bélyegzőt is rendszeresítettek. A rózsaszín bélyegzőbe kézzel írták be, hogy meddig továbbítandó légi úton, majd pedig vasúton: „jusq'á Strasbourg" pl. az Elszászba, Belgiumba, Hollandiában, Svájcba menő leveleknél.

A magyar posta találmánya volt az, hogy először a filatelista heteken, majd 1924. május 30-ától Budapest-Wien, Budapest-Strasbourg, Budapest-Párizs viszonylatban, a korábbi légiposta bélyegző helyett az un. kétfedelű irányító bélyegzőket kezdtek el használni, később sárga-fekete légiposta címke mellett is egészen 1928. április 30-ig.

A Philatelica 2011/11 számába írt cikkemben még nem ismertettem azokat a most bemutatott leveleket, ahol a rendeltetési város nevét áthúzva más nevet írtak be. A Budapest-Graz első repülésnél írták át kézzel a Wien szót Grazra (a levelet Berecz könyvében 4-39 oldalon ismerteti)[3] míg a másik két eset eddig nem volt ismert: a Wien szót Praha-ra, a München szót Stuttgartra javították. (1. ábra)

1926. április 20-án a közvetlen járat megindulása előtt már szükségét érezte a postai tisztviselő, hogy a Budapest-Wien bélyegzőre kézzel írja rá, hogy „Práha" (1. ábra.) Ugyanez történt 1927. november 7-én, amikor a Budapest-München bélyegző fölé írták Stuttgart nevét, de ez utóbbi nem itthon, hanem valószínűleg Németországban történhetett.

2. ábra. A piros érkezési bélyegző

Az 1922-es rendelet nem szól a légipostával érkezett bélyegző színéről, így nem tudjuk, hogy 1927. november 25-én miért használták piros Légipostával érkezett bélyegzőt egy Ausztriából jött levélen. (2. ábra)

Bár cikkem döntően a magyar légiposta bélyegzők használatáról, nem tudom megállni, hogy néhány – a csehszlovák posta által használt szokatlan bélyegzésről ne szóljak.

1922-ben Pozsonyból adtak fel levelet Strasbourgba. Pozsony és Prága között már volt légiposta kapcsolat, így a levelet Prágában „érkeztették", rápecsételve a „Letecká Posta/Par Avion" kétnyelvű bélyegzőt is és így továbbították Strasbourgba.

3. ábra. Pozsony Strasbourg levél – Prágán át, rajta a prágai légiposta érkezési és az ott használt kétnyelvű légiposta bélyegző

Ennél is érdekesebb az a levél, amelyet 1927. VII. 28-án adtak fel Budapestről Brnóba, és Prágában láttak el „Letecká Posta" bélyegzővel, ami jelezte, hogy Prágából Brnóba légi úton továbbították (vagy csak szándékoztak továbbítani) a levelet.

[3] Victor G. Berecz, Jr: The Pioneer Period of Hungarian Air mail

4a-b. ábra. Budapest-Brno levél Prágán át – légiposta bélyegek hiányában forgalmi bélyegekkel – a Prágai átrakás tényét a két légiposta bélyegző igazolja.

A levél érdekessége az is, hogy a levél feladása után 3 nappal adták ki az új légiposta sort, így csak forgalmi bélyegek kerültek a levélre. Ezt az 5 hónapos légiposta provizóriumi időszakot (1927.04.01-1927.VII.31.) az irodalom meg sem említi.

Talán ismert, hogy tilos volt Pozsonyba, illetve a mai Szlovákia területére, illetve onnan légiposta leveleket küldeni 1930-ig.

Ennek ellenére két érdekes levelet is ismerünk: az egyik 1924-ben került feladásra még a prágai járat megindulása előtt és Bécsen át légi úton jutott el Pozsonyba, míg a másikat Pozsonyból adták fel Rétságra és Prága és Budapest érintésével 1100 km-t utazva jutott el a Pozsonytól alig 260 km-re levő Rétságra.

5. ábra. Pozsony-Rétság levél Prágán át feladva - + 30 h a belföldi Pozsony-Prága légiposta pótdíj kifizetésére szolgált (kiállítva a kedvenc leveleim című Mafitt kiállításon a Bélyegmúzeumban)

6. ábra. Bécs-Budapest első repülés – rajta Flug Ausgeflogen – a járat elmaradt bélyegzéssel

Az utóbbi levél érdekessége a +30 h-es többlet bérmentesítés (belföldi légiposta pótdíj) és a kétféle pozsonyi és prágai légiposta bélyegző, amelyek együttes használatát és ezt a speciális tarifát a cseh, illetve szlovák szakirodalom meg sem említi.

Ugyanakkor vannak olyan bélyegzők is, amelyet csak légiposta leveleken fordulnak elő: ennek oka az, hogy egyes leveleket nem légiposta úton juttattak el a címzetthez (a rossz idő miatt vasúton továbbítva, a légi járat elmaradt, a hiányos bérmentesítés miatt vasúton továbbítva).

7. ábra. Elégtelen bérmentesítés miatt vasúton továbbítva – a bélyegzőre azért volt szükség, mert a légiposta bélyegek normál levélen való felhasználását a posta büntette

8. ábra. Rossz időjárás miatt vasúton szállítva

9. ábra. Par Avion Cidna – a légiposta kapacitás a levelek számának növekedése ellenére olyan nagy volt, hogy normál leveleket is légi úton továbbítottak Prága és Párizs között.

Speciális a „Par Avion CIDNA” bélyegző, amelyet Prágában használtak annak érdekében, hogy köznapi, légi pótdíj nélküli leveleken jelezzék a légi szállítás tényét.

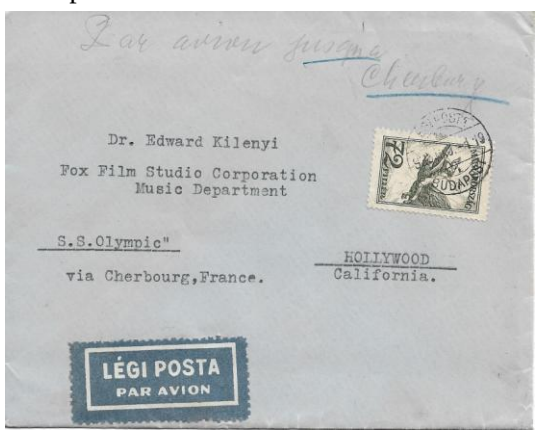

10. ábra. Budapest New York Marseillen át – a bélyegző használata azért indokolt, mert nem Marseille volt a légiposta levelek útvonala New York felé (tarifahelyes levél: 40 f alapdíj + 50 f ajánlási díj + 2 P légiposta pótdíj)

Ugyanakkor a jusq'á ……bélyegzőt továbbra is használták: egy 1929-es levél szerint a borítékot Marseille-ig légipostán, onnan hajóval küldték az USÁ-ba, míg a Sanghaiba küldött levelet Saigonig küldték „csak” légipostával, onnan

szárazföldön ment tovább. Birtokomban van egy Karachi-ig légi úton onnan tovább hajóval Sidneybe küldött levelezőlap.

Gyűjtők az olcsóbb európai tarifát használták USÁ-ba küldött levelek esetén és ezt szintén a jusq'á bélyegzővel vagy ráírt szöveggel igazolta vissza a posta.

11. ábra. Légi úton Cherbourig – a francia kikötőből indultak német katapult berendezéssel ellátott német hajók is (40 f alapdíj + 32 f légiposta pótdíj)

12. ábra. Ellentmondásos bélyegzés: Légi úton New Yorkig, ugyanakkor 20 f alapdíj + 32 f légiposta pótdíj, csak Európáig biztosította a légi szállítást

13. ábra. Légipostával Saigoning utána: vasúton Shanghaiig. Hátlapon: 40 f alapdíj + 2,50 P légiposta pótdíj

A Svájcból Németországból légi úton bejövő leveleken használtak „légipostával érkezett bélyegzőt" (Románia esetében), illetve Törökország esetében pedig a Budapest-Stamboul bélyegzéssel jelezték, hogy az Ad Astra vagy Deutsche Luft-Hansa AG által Mátyásföldre szállított leveleket a CIDNA társaság gépei vitték tovább Isztanbulba.

14. ábra. Légiposta levél Temesvárig –rajta Budapesti Légipostával érkezett bélyegzés

15. ábra. Légiposta levél Temesvárig –rajta más típusú Légipostával érkezett bélyegző

16. ábra. München –Konstantinápoly (Istanbul) levél rajta a magyar posta irányító bélyegzője Budapest-Constatinapole – Mátyásföldön rakták át a levelet a DLH-ról CIDNA járatra

17. ábra. Svájci levél Isztanbulba rajta fekete irányító bélyegző

18. ábra. Svájci levél Isztanbulba rajta piros irányító bélyegző

MOLNÁR JÓZSI/PÉTER, AVAGY EGY JÁTÉKOS KEDVŰ FILATELISTA

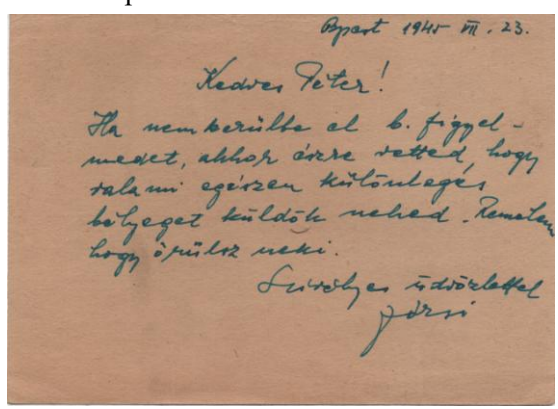
DR. RÉVÉSZ PÉTER (BUDAPEST)

Mindig őszinte csodálattal olvasom dr. Nagy Ferenc, nagy tudású barátom érdekesnél érdekesebb cikkeit. A Philatelca 20/1. számában jelent meg egy izgalmas cikke a háború végén, 1944/45-ben talált filatéliai különlegességekről .Ebben, a 25.oldalon bemutat egy, a Hadvezérek sor 30 filléres utánnyomásából származó, fogazatlan négyestömböt (kedves Feri, elnézést, de ez inkább tömb és nem „blokk"), mint egyetlen ismert, futott küldeményen található. Ezek az akkor élt „fránya" filatelisták azonban gondoskodtak arról, hogy ez a szép díjjegyes még sem maradjon unikum. Ahhoz pedig végképp nem kell hosszas nyomozás, hogy kiderüljön, ki az a filatelista, aki feltehetően több példányban akarta előállítani ezt a különlegességet. Szerintem Molnár József (esetleg Péter) Budapest VI. Liszt Ferenc tér 10. a „tettes". Csatolom a „bizonyítékot"!

1. ábra. Címoldal a fiktív feladónévvel

Az én példányomat ugyan a saját címére küldte, de amíg feladóként Cugnet Victor Városház utca 14. szám alatti lakost tüntette fel, addig a másik oldalon már „Kedves Péter!" megszólítással, Józsi aláírás szerepel.

2. ábra A levelezőlap szövege az előoldalon levő címzett keresztnevétől eltérő megszólítással

A Philatelicá-ban bemutatott példányon viszont Molnár Péter Liszt Ferenc tér 10 alatti lakos a feladó. Ebből arra lehet következtetni, hogy Molnár József/Péter, lelkes filatelistaként több példányban állította elő ezt a ma már valódi ritkasággá vált küldeményt és több ismerősének, illetve magának biztosíthatott belőle példányokat.

A fene bánja, ha csak ez a kettő maradt meg belőle!

EGY MISKOLCI CENZÚRABÉLYEGZŐ TÖRTÉNETE

DÁN JÁNOS (BUDAPEST)

Azt mindjárt az elején tisztáznom kell, hogy ez a történet nem egy, hanem két miskolci cenzúrabélyegzőről szól. Ez a megállapítás majd a későbbiekben értelmet nyer, de kezdjük az elején.

Az első világháború elött 1912-ben jelent meg az a rendelet (1912. évi LXIII. sz. „a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről"), amely a háború alatt és a háború után is lehetőséget biztosított a cenzúra alkalmazására.

A háború befejezése után, némi kommunista kitérő és román megszállás után, kezdett normalizálódni a helyzet az országban. Horthyt kormányzóvá választották, ezzel elindult a stabilizálódás. Elsősorban a kommunista veszély, a sok még bujkáló, a proletárdiktatúra alatt tevékeny részt vállaló kommunista és szocdem miatt vezették be az országban a civil küldemények cenzúrázását 1919 év végén.

A cenzúra kezdetén még katonai cenzúrát vezetnek be, majd ezt 1921-ben enyhítik sima cenzúrára, mivel ekkorra már vagy elfogják a bujkáló kommunistákat és szocdemeket, vagy azoknak sikerül átszökniük Ausztriába és Németországba, majd később tovább Oroszországba.

Ennek megfelelően a küldeményeken megjelenő cenzúrabélyegzőkben, a kezdeti időben megjelenik a „katonai" szó, majd eltűnik a bélyegzőkből.

A sok helység közül én most a miskolci cenzúrahivatal bélyegzőivel szeretnék foglalkozni.

Miskolcon 1919 év végén, a cenzúra bevezetésekor, még nem kezdenek cenzúrabélyegzőket használni, ekkor csak kézi cenzúrafeljegyzéseket találunk a küldeményeken. Ezek kék vagy piros színű postairónnal írt „Cenz" vagy „C" rövidítések. A cenzúra bevezetése után, majdnem egy évet kell várni, hogy az első cenzúrabélyegző megjelenjen Miskolcon. Ez egy kétsoros, keret nélküli vonalbélyegző volt, amelynek felirata „KATONAI CENZURA/MISKOLCZ". Ezt a bélyegzőt 1920 év végéig használták.

1921 januárjában új bélyegzőt kezdenek használni a cenzorok. A bélyegző téglalap alakú, szövege keretben látható, a felirata kétsoros: „KATONAI CENZURA/MISKOLCZ".

1. ábra. 1921 januárjában Miskolcon használatba vett bélyegző rekonstruált képe

A cenzorok szorgalmasan dolgoznak, ellenőrzik a küldeményeket, bélyegeznek a bélyegzővel. A konszolidáció miatt a küldemények száma viszont folyamatosan emelkedik és szükségessé válik egy második bélyegző bevezetése 1921 márciusában, hogy gyorsabbá váljon a cenzúrázás. Valószínű a cenzorok létszámát is emelték ekkor a cenzúrahivatalban.

2. ábra. 1921 márciusában Miskolcon használatba vett bélyegző rekonstruált képe

Itt álljunk meg a történetben egy pillanatra. Ez idáig a szakirodalomban sehol sem olvastam annak leírását és a tudomásom szerint senki sem publikálta, hogy ebben az időben Miskolcon egyszerre két, kissé különböző cenzúrabélyegző volt használatban, azonos szöveggel.

Minden, ezen időszak cenzúrájával foglalkozó cikk csak egy bélyegzőt említ, nem téve különbséget köztük. Tehát most, ebben a cikkben kerül bemutatásra először ez a tény (ez az első közlés), hogy ekkor két azonos szövegű, de kissé eltérő kinézetű bélyegzőt használtak Miskolcon. Ez a megállapítás saját kutatásaimon alapul.

Első ránézésre a két bélyegző teljesen egyforma, de ha tüzetesen megnézzük, meglátjuk a különbséget.

3-4. ábra. A januárban és márciusban bevezetett bélyegzők közötti legszembetűnőbb különbségek

A bélyegzők méretében csak kis eltérés van, ez szabad szemmel nem érzékelhető. A januárban bevezetett bélyegző mérete 57X19 mm, a márciusban bevezetett bélyegző mérete 58X20 mm. A 3-4. ábrán látható különbségek segítségével viszont már szabad szemmel, első pillantásra meg lehet állapítani, hogy melyik bélyegzőt láthatjuk, csupán a betűk egymáshoz viszonyított elhelyezkedését kell figyelni.

Mindkét bélyegzőt május végéig használják a cenzorok ebben a formában. 1921 május végén az országban az addigi katonai cenzúra megszűnik és átalakul egy enyhébb készültségű sima cenzúrává.

Ez többek között azt jelentette, hogy ekkor nagyon sok kis helységben megszűnik az addig működő cenzúrahivatal. Ezen hivatalok munkáját átveszik az adott körzetben, nagyobb helységekben működő hivatalok. Ezáltal csökkentve a cenzúrázott küldemények mennyiségét is. Ekkor már elsősorban a külföldre címzett és az onnan érkező küldeményekre koncentrálnak.

Nagyon sok helységben ekkor (május-június), új bélyegzők kerülnek bevezetésre és a feliratokból eltűnik végleg a „katonai” szó.

Miskolcon nem készítettnek új bélyegzőt azonnal, hanem a használatban lévő mindkét bélyegzőből kivágják a katonai szót.

5-6. ábra. A januárban és márciusban bevezetett bélyegzők a „KATONAI” szó kivágása után.

A bélyegzők anyaga gumi, ezért nem volt nehéz dolguk. Az így megcsonkított bélyegzők csak júniusban voltak használatban, így azok előfordulása a komplett bélyegzőkhöz képest csekély. Így fordulhatott elő, hogy egy régebbi Bélyegvilágban megjelent cikkben a szerző azt állította, hogy a katonai szót a bélyegzőből 1945 évben vágták ki.

A mellékelt küldeményeken tisztán látszik, hogy már 1921-ben elvégezték ezt a csonkítást.

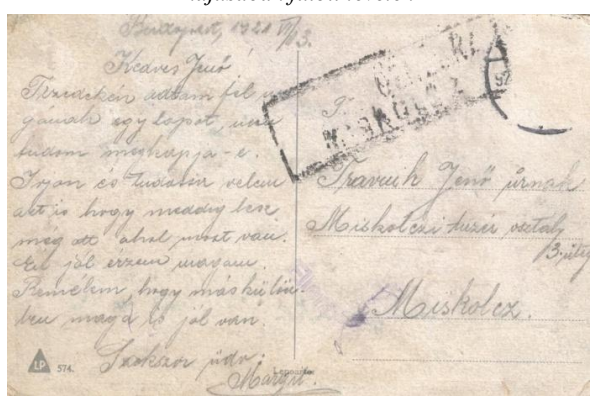
7. ábra. A januárban bevezetett bélyegző egy 1921 februárban futott levelezőlapon

8. ábra. A januárban használatba vett cenzúrabélyegző megcsonkított lenyomata egy 1921 júniusi levelezőlapon

9. ábra. A márciusban bevezetett bélyegző egy 1921 májusában futott levélen

10. A márciusban használatba vett cenzúrabélyegző megcsonkított lenyomata egy 1921 júniusi levelezőlapon

1921. június végén mindkét bélyegzőt kivonják a forgalomból és két különböző új típusú cenzúrabélyegzőt kezdenek el használni. Azt, hogy ekkor hova kerülnek a forgalomból kivont bélyegzők nem lehet tudni. Az minden esetre biztos, hogy a januárban használatba vett bélyegző örökre eltűnik a szemünk elől.

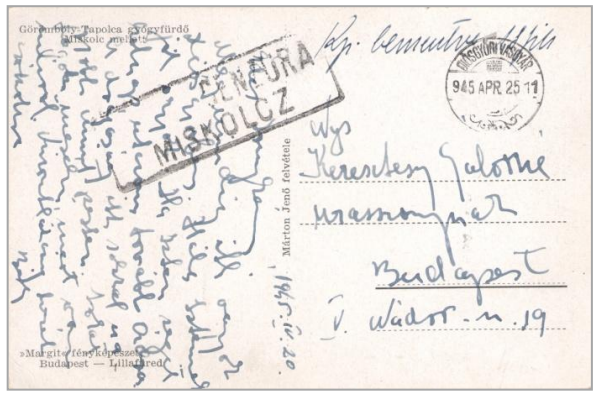
Itt vége is lehetne a történetnek, de a történelem kereke másképp fordult így van folytatás.

1945-öt írunk. A Vörös hadsereg által 1944 decemberében elfoglalt Miskolcon januárban megindul a postaforgalom.

A náci veszélyre való tekintettel, a szovjet tanácsadók parancsára, bevezetik itt is a cenzúrát, ahogy az ország már elfoglalt többi részében is. A régi és új cenzorok ismét munkába állnak. Ekkor még nincs a kommunista pártnak olyan nagy befolyása, hogy önállóan és titkosan cenzúrázzon, így nyílt cenzúrát alkalmaznak, tehát az ellenőrzött küldeményeken bélyegzővel jelölik, hogy azokat átolvasták.

De milyen bélyegzőt használjanak? Valahogy ekkor előkerül az 1921 évben már a cenzúrázás jelölésére használt bélyegző. Így a háború után Miskolcon egy már korábban használt bélyegzőt kezdenek el ismét használni. Az sajnos nem tudható, hogy a bélyegző hol és hogyan vészelte át ezt a 24 évet és a háborút. Feltételezésem szerint az egyik régi cenzornál lapulhatott a fiókban, anno eltette emlékbe. Mivel a háború után mindenben hiány volt, így kapóra jött a már egyszer használt bélyegző.

Ha megnézzük az 1945 évben Miskolcon cenzúrázott küldeményeket, a fenti ábrák segítségével rögtön megállapíthatjuk, hogy az 1921 márciusában használatba vett (második) cenzúra bélyegzőt használták Miskolcon tovább. Ez a bélyegző majdnem egy évig volt használatban ekkor (februártól-novemberig), hosszabb ideig, mint az eredeti használatkor, mert akkor csak négy hónapig használták (1921. márciustól-júniusig).

11. ábra. 1945 áprilisában Miskolcon cenzúrázott küldemény

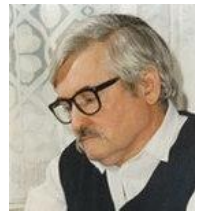
1945 novemberében ismét kivonják a forgalomból a bélyegzőt, mivel a kommunistáknak sikerül bevezetni Miskolcon a titkos cenzúrát, ezért végérvényesen eltűnik a bélyegző a szemünk elől.

Én azért reménykedem, hogy Miskolcon egy fiókban még ott lapul és várja, hogy ismét előkerüljön, na nem azért, hogy ismét használják, hanem azért, hogy egy múzeumba kerülve kiállítási tárgy legyen belőle, emlékeztetve két különböző korszak eseményeire.

Mint a fenti írásból is kitűnik, hiába telt el majdnem száz év, még mindig van felfedezni és kutatni való, annak ellenére, hogy azt gondolhatnánk, hogy az eltelt idő elég volt minden érdekesség felfedezésére.

Tehát járjunk nyitott szemmel, mert a felfedezésre váró érdekességek és különlegességek már a gyűjteményeinkben lapulnak.

A TAXIS-CSALÁD TEVÉKENYSÉGE MAGYARORSZÁGON, A LEGELSŐ POSTASZERVEZET

HORVÁTH LAJOS (VERESEGYHÁZA)

A postatörténetben híres Taxis-család legkorábbi ismert tagjai az 1237. évtől kezdve folyamatosan jelen vannak Olaszországban, Milánó polgármesterei. Kezdetben a Tasson nevet használták, majd később áttértek a németes Taxis-ra.

A Taxis-család kapcsolata a postával, a hírvivéssel 1451-ben kezdődött, amikor Habsburg III. Frigyes német-római császár megbízta Taxis Rogert, a tiroli grófság fővadászmesterét, hogy római koronázásának idejére Bécs és Róma között postaszolgálatot szervezzen. A Taxis család Itáliában maradt tagja 1460-ban az Egyházi Állam postájának a vezetője volt, név szerint Gabriele del Tasso.

A Bécs-Róma postaútvonal ugyan rövid életű volt, de utána a már megszervezett postaszolgálat nem bomlott fel, hanem kezdett átalakulni a társadalmi igények szerint. A császárrá koronázás 1452. március 1-én történt és a pompás koronázást követte a kijózanodás. III. Frigyes visszatért Bécsújhelyre, ahol ostrom alá vették. Cillei Ulrikot 1456. november 9-én meggyilkolták. Mivel leszármazottja nem volt, magszakadás következett be, örökségének nagyobb része visszaszállt a császárra.

Ezekben a harcokban már fönnmaradt a Taxis postaszervezet, amelyik eddigre bebizonyította hasznosságát és jövedelmezőségét az ural–kodónak, illetve magának a Taxis családnak. Ezért igyekezett a család a császártól megszerezni a postaszolgálat megszervezésének és fenntartásának a jogát. Jelentős lépés volt, hogy 1493-ban I. Miksa császár Taxis Jánosnak az udvari postavezér címet adományozta. /1/

Szép Fülöp Németalföld kormányzója 1501. március 1-én Taxis Jánost főpostamesterré léptette elő és 1505. január 18-án szerződést kötött vele, hogy saját főpostamesteri költségén postajáratokat szervezzen a német, a francia és a spanyol udvartartásokba. Ez az új hírvivő szervezet a francia „posta” elnevezést kapta. (Megjegyzendő, hogy 1235-ben a mongol birodalomban az összehívott kurultáj már a mongol postaszervezet reformjával foglalkozott. Az európai fejlődés ebben a tekintetben csak utána kullogott.)

1. A POSTASZERVEZET MAGYARORSZÁGON

Taxis Ferenc 1509-ben egy Bécsből kiinduló hadiposta útvonalat szervezett. Ismeretünk szerint ez volna a legelső postai szervezet, hadiposta a magyar állam területén. Sikeres kellett legyen ez a Bécs és Buda közötti postajárat, mert 1516. november 12-én V. Károly császár szerződést kötött Taxis Ferenccel és unokaöccsével Baptiste-vel a postavonalak kiterjesztéséről. Ugyanebben az

évben Taxis Ferencet Németalföld postamesterévé is kinevezték.

A honi ideiglenes postautak után 1526-ban került sor az állandó postaút üzembe állítására. Habsburg Ferdinánd főherceg 1526 decemberében Pozsonyban tartózkodott királlyá választása és koronázása ügyében. Ekkor megbízta Taxis Mátyást, Taxis Antal bécsi udvari főpostamester fiát, hogy az Ausztriában akkor már működő posta szervezetet terjessze ki Magyarországra is. A Bécs-Pozsony között közlekedő posta feleslegessé vált. Taxis Mátyás 1558-ig, a haláláig viselte a főpostamesterséget Magyarországon, bár a megnevezése többször változott. Taxis Mátyás főpostamester 31 évig szolgálta ezt a hivatalt, 1527-től 1558-ig. /2/

Egy 1528. május 19-én Budán kelt folyamodvány sanyarú képet vázol a tárgyalt postaszervezetről. A Budától Bécsig felállított postaállomások postamesterei kérik Ferdinánd királyt (1526-1564), hogy fizetésüket legalább a hó végén megkaphassák. Ellenkező esetben kénytelenek lesznek lovaikat eladni és az állomásokat megszüntetni.

A Habsburgok uralma alatt álló területeken nagy nehézségek közepette elindult a lóváltó postaszervezet kiépülése.

Taxis Mátyás idegenből ültette át magyar földre a postát. A hivatalos nyelv a német, vagy a latin volt. Csak a postalegényeket alkalmazták a magyarok soraiból, mert azok jó lovasok voltak és kitűnő helyismerettel rendelkeztek.

A Taxis-posta menetrend szerint közlekedett. Az érkezés és indulás idejét nyilvánossá tették. A régebbi futárintézmény idején a küldeményeket és az utasokat az útvonal menti községek által előállított lovakkal és kocsikkal szállították. A futár csak lovat cserélt, őt magát le nem váltották. Valamikor és valahol persze pihennie is kellett a futárnak. És ami lényeges, hogy a Habsburg terület, a magyar királyság területén a Habsburg postát a kezdettől fogva, mint közintézményt állami pénzen szervezték meg.

Paar Péter 1558. október 1-én vette át a pozsonyi postamesterségből a felső-magyarországi és a dunai posta fővonalat. Ezzel a Taxis család kiemelkedő szerepe megszűnt a magyar postatörténetben.

2. TAXIS FERENC TEVÉKENYSÉGE A HABSBURG-MAGYARORSZÁGON

A Taxis család egyik kiemelkedő tagja volt Taxis Ferenc, aki 1450-1517 között élt. 1509-ben Bécsből kiinduló hadiposta útvonalat szervezett. V. Károly császár 1516-ban megtette Németalföld, azaz Hollandia főpostamesterévé. Az ő működése során nyerte el a francia posta elnevezést ez a szervezet.

A francia állami posta 1956-ban az arcképével egy bélyeget bocsátott ki, amely az Yvert katalógusban az 1054. számon található, zöld és barnáslila változatban. /3/

1.ábra. Taxis Ferenc a francia bélyegen (Yvert 1054.)

Az 1956-ban még francia gyarmat Algéria postabélyegei sorában is megtaláljuk azonos névértékkel, azaz 12+3 frankkal a 333. számon, kék és vörös változatban is. Létezik belőlük vágott változat is.

2. ábra. Taxis Ferenc az algériai bélyegen (Yvert 333.)

Tunisz „független királyság” volt 1956-57-ben. Ebben a rövid időszakban Francois de Tassis arcképe megjelent Tuniszban is, Yvert 419. szám).

Tassis Ferenc XV-XVI. századi tevékenysége kiterjedt francia, osztrák, holland, német, stb. területekre, azonban számunkra a legfontosabb, a legértékesebb természetesen a magyar földön végzett munkája, amely így Hungarikának tekinthető. Szépen tárgyalható a XV-XVI. század fordulóján a történelmünkben. Ezzel együtt más nemzeti szemléletű gyűjteményekbe is felvehető és tárgyalható.

JEGYZETEK:

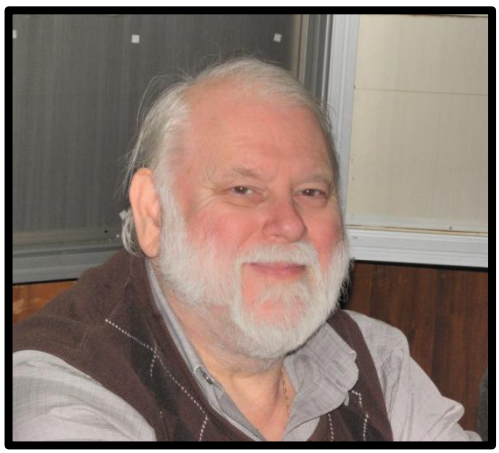
1. Bélyeglexikon, Budapest 1988 (609, 618-619)

2. A Magyar Bélyegek Monográfiája I, Budapest 1965 (148-150)

3. A Habsburg uralkodókra haszonnal forgatható Brigitte Haimann Habsburg Lexikon, Wien 1988 (magyar fordítása)

4. Yvert 1961 katalógus (bélyegek azonosításához)

IN MEMORIAM FILEP LÁSZLÓ /1953-2021/

Több évtizedes filatelista munkásságot követően 2001-ben lett a Mafitt 132-dik tagja. Munkásságát a Mafitt 2013-ban Gervay díjjal ismerte el.

A MABÉOSZ Külföldi Bélyegeket Gyűjtők Szakosztályában dr. Soóky Dezső közvetlen munkatársa volt, és egyben mindvégig e szakosztály szlovák-cseh szekciójának titkára is. Ő vezette be és szervezte a szekció árveréseit és – e jogi problémák miatt később megszűnt – árveréseken könnyen ritka és érdekes darabokhoz lehetett jutni. Titkára volt a Légiposta Szakosztálynak. Ő írta és szerkesztette e két szervezet lapját az ORBIS PICTUS-t és a Légipostát. Szakértője és feldolgozója volt az 1918-as Repülőposta bélyegeknek, összeállította a Repülőposta bélyegekhez kapcsolódó speciális ragjegyek számait és ebből maradandó következtetéseket vont le. Emellett aktív közösségi ember volt: nélküle nem volt Mafitt közgyűlés, és nem volt olyan alkalom, hogy ne szólt volna hozzá az ott megvitatásra kerülő, aktuális témákhoz. Mindenről volt érdemi véleménye, így részt vett abban a háromtagú bizottságban is, amely Dr. Révész Péter vezetésével legutóbb megújította a Mafitt Alapszabályát.

Több mint 20 évig volt igazságügyi bélyegszakértő, bíróságok rendszeresen kérték fel szakvélemény adására mind polgári, mind büntető ügyekben. Tanúsítványai érdekes olvasmányok, mint Koleszár Zoltán mondta egy alkalommal, azért Tőle kért attesztet, mert élvezetesen írt az elé tárt dokumentumról. Tanúsítványaival és szakvéleményeivel megalapozott kételyek soha nem merültek fel, sem életében, sem azt követően. A Mafitt támogatásával az elmúlt években alakult Bélyegvizsgáló Szakcsoporthoz (MBSZ) már nem csatlakozott, mert az igazságügyi szakértői cím számára többet jelentett e munkacsoport tagságánál.

Azon kevesek közé tartozott, aki minden ágát művelte a filatéliának: gyűjtött, kiállított (elsősorban csehszlovák vonatkozású anyagokat – a Díjjegyes lapok Hradzsin bélyegekkel kiegészített levelezőlapjaival – Malagában egy FIP kiállításon egyedül a magyar gyűjtők közül – 90 pontos eredményt ért el. Később a Millenniumi díjjegyes lapok kései felhasználásának dokumentálta kiállíton. A Kocsiposta intézményével foglalkozó székfoglaló előadása komoly vitát váltott ki, Horváth Zoltán évtizedekig hallgató gyűjtő ehhez

kapcsolódva tartott élvezetes előadást a Bélyegmúzeumban.

Dolgozott a PROFILA Kft-nél, így azon kevesek közé tartozott, akiknek a hobbyjuk biztosította a megélhetést is. A szakértés mellett kiadványszerkesztő volt, emlékíveket készített, emlékív katalógust adott ki, a PROFILA Kft. keretében árverések levezetője volt, egy időben a Bélyegvilág főszerkesztőjeként tevékenykedett.

Sok gyűjtőnek volt segítője, e sorok írója majd 30 éven keresztül működött vele együtt, közvetlen munkatársam volt a Szlovák-Cseh Szekcióban, a Légiposta Szakosztályban. Többször utaztunk külföldre csehszlovák vonatkozású rendezvényekre Prágába, Münchenbe, de még a 2010-ben a WIPA kiállításra is. Számomra utolsó nyilvános szereplése is a kiállítási tevékenységéhez kapcsolódott: a Postatörténeti szakosztály ülésén tartott kiállításra készülő gyűjtemény-bemutatóján az 1938-as visszatérés-időszak postáját bemutató három anyagának az összegyűrásáról beszélgettünk. Utoljára az Internetes Bélyeggyűjtő Kör (IBK) összejövetelén találkoztunk, váratlan, korai halála a COVID járvány miatt következett be.

Sokrétű szakírói munkássága, számtalan cikke, bibliográfiájának elkészítése a MABÉOSZ, IBK és Mafitt közös feladata kell, hogy legyen.

(L.Gy.)

Filep László árverést vezet a 2009-es dabasi IBK találkozón

HÍREK

MAFITT TISZTÚJÍTÁS 2021

A MABÉOSZ-ban tartott szeptemberi közgyűlésünk elfogadta a beszámolókat, megerősítette az elnökég határozatát a mérleg májusi elfogadásáról, megválasztotta tisztségviselőit a következő öt évre, elfogadta az elnökség javaslatait egyes tagjaink tagsági formájának megváltoztatásról, és határozatot hozott két új Mafitt tag, dr. Bodnár Zsolt és Florent Tricot tagfelvételi kérelmének elfogadásáról. A közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítés alatt álló fogalmazványa itt olvasható.

Az új elnökség tagja:

- D.I. Bándi Attila (Ausztria, Bécs)
- Dr. Bodor Mihály (Pécs)
- Dán János (Budapest)
- Gudlin Tamás (Németország, Braunschweig)
- Csaba Kőhalmi (USA, Indianapolis)
- Leitold László (Veszprém)
- Dr. Lővei György (Budapest)

A Mafitt ellenőre: Fülöp Sándor

Az elnökség üléseit változatlan helyen, de videokonferencián keresztül fogja szervezni, tekintettel arra, hogy tagjai közel fele külföldön él. Reméljük, hogy ezzel a "forradalmian" új megoldással a Mafitt eddig is jó nemzetközi kapcsolatai tovább erősödnek, amiben benne van a lehetőség, hogy társaságuk a jövőben növekvő tagságú, a jelenleginél sokkal nagyobb érdekérvényesítő képességgel rendelkező, és a világ filatéliája szempontjából is fontos nemzetközi filatéliai szervezetté válhat. A közgyűlésen többen is hangoztattuk, hogy a Bálnában jövő áprilisban megrendezésre kerülő HUNFILEX 2022 Bélyeg-világkiállítás ebben különösen nagy lehetőségeket kínál. Ezek kihasználása azonban nem megy minden tagunk önkéntes munkával való támogatása nélkül! A társadalmi munkára való jelentkezéseket az info@mafitt.hu címre várjuk, ezzel az új elnökség szervező munkáját lehet személyesen is támogatni.

Az új elnökség tagjai október 22-i alakuló ülésükön - az alapszabály kapcsolódó rendelkezéseinek eleget téve - elnököt, két alelnököt és titkárt választottak maguk közül. Megbízásuk 5 évre szól. Az ülésről jegyzőkönyv készül, melybe a Mafitt tagjainak kérés esetén az alapszabály rendelkezése szerint betekintést biztosítanak.

A Mafitt elnöke: **dr. Lővei György**

- hazai alelnök: Dán János;
- külföldi alelnök: Gudlin Tamás;
- titkár: dr. Bodor Mihály.

Dr. Lővei György Mafitt elnökévé történt megválasztásával kialakult összeférhetetlenség miatt lemondott a Mafitt Gervay Alapítványa kurátori megbízásáról. Az elnökség Szücs Károlyt kérte fel kurátornak, aki e megbízást az elnökség ötéves ciklusának idejére vállalta.

Az elnökségi ülésen meghívottként részt vett a Mafitt előző elnöke, dr. Homonnay Géza. Összefoglalta az előző elnökség alatt elért eredményeket és felvázolta a közeljövőben megvalósítható aktuális feladatainkat – különös tekintettel a Mafitt részvételi lehetőségeire a HUNFILEX 2022 Bélyeg-világkiállítás rendezvényein, – és mint a MABÉOSZ elnöke, támogatásáról biztosította a Mafitt elnökségét.

honlap: hunfilex2022.com

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

FIP exhibition award in 2014

FIP exhibition award in 2015

XXXI. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.